

Menedékkérők Magyarországon 2015-ben

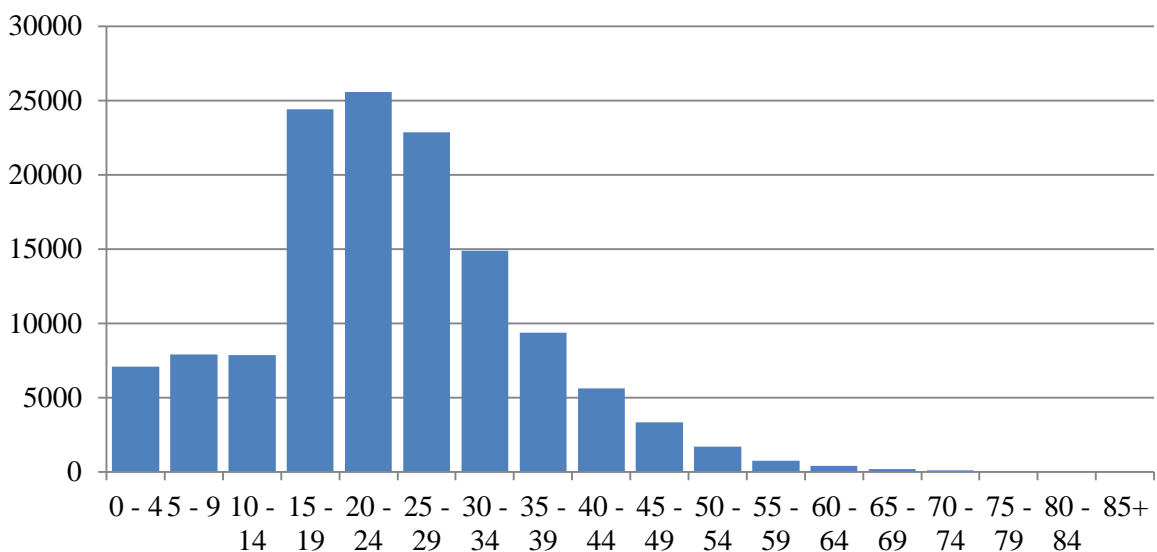
Papp Z. Attila – Kováts András – Morauszki András
MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont

1.1.1. A Magyarországon menekült státust kérők főbb demográfiai jellemzői

A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal Menekültügyi Információs Rendszere (MIR) tartalmazza a Magyarországon menedékkérőként regisztrált külföldi állampolgárok néhány adatát. Elemzésünkben azokat a menedékkérőket vizsgáltuk, akiket 2015. január 1-je és augusztus 31-e között regisztráltak Magyarországon. A teljes adatbázis 132 006 főből áll, időbeli terjedelme pedig a fenti 243 nap. Az adatbázisban csupán a főbb demográfiai adatok (életkor, nem, állampolgárság, születési hely) szerepelnek, valamint a regisztráció időpontja, és a menekültügyi eljárás állása. Az adatbázisban nincsenek az iskolai végzettségre, munkatapasztalatra, nyelvtudásra és vallási hovatartozásra vonatkozó megbízható adatok, így ezeket a szakmát és közvéleményt egyaránt érdeklő kérdéseket jelen elemzés nem tudja megválaszolni.

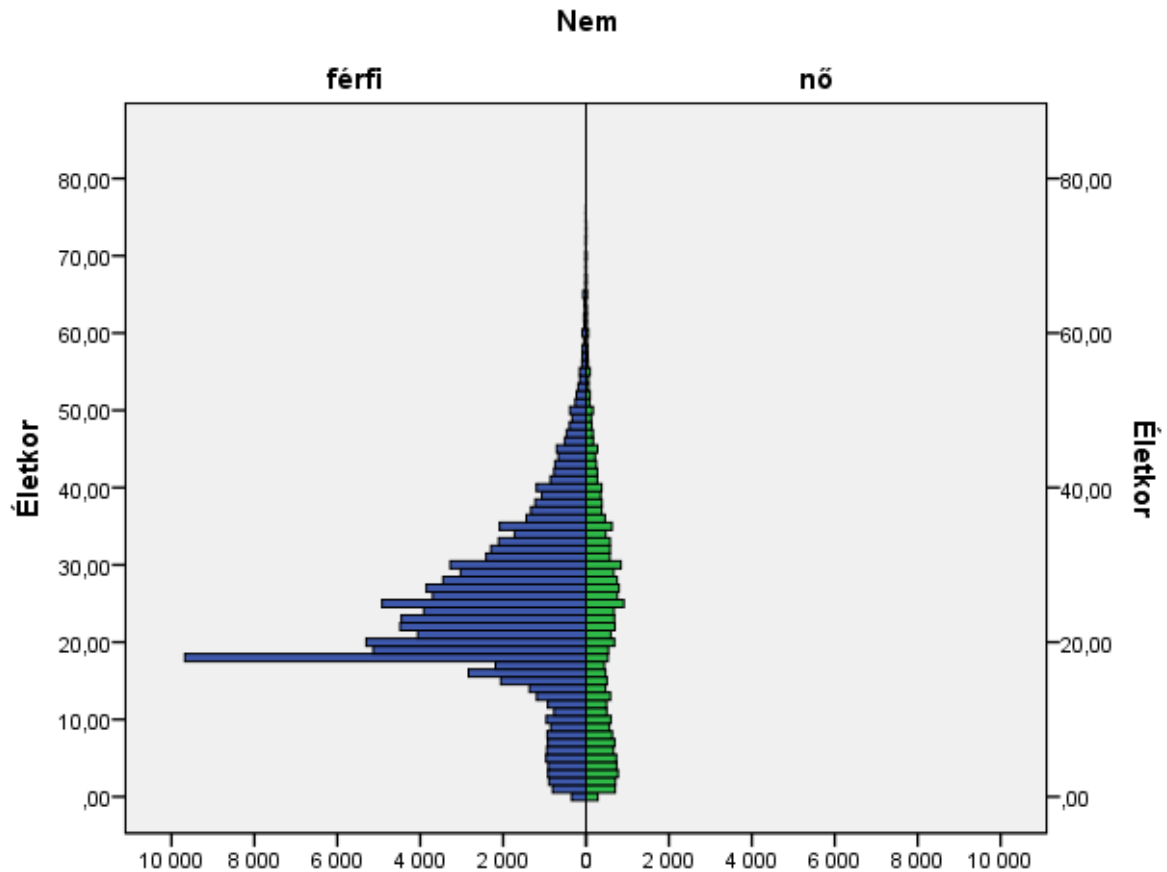
A regisztráltak között jelentős többségben vannak a férfiak, arányuk 79,2%, a nők aránya mindössze 20,7%. A menedékkérők jellemzően fiatalok, az átlagéletkor a mintában 23,8 év. A férfiak valamivel idősebbek, átlagosan 24,2 évesek, a nők 22,5 évesek. A medián életkor mindkét nem esetében 23 év. Az életkori eloszlást bemutató 1. ábrából jól látszik, hogy elsősorban a 15 és 30 év közötti korosztályokba tartozók érkeztek nagy számban, idősebbek alig találhatók közöttük. Ugyanakkor a regisztráltak csaknem negyede – 23,8%-a – 18 év alatti.

1. ábra. A menedékkérők életkor szerinti megoszlása

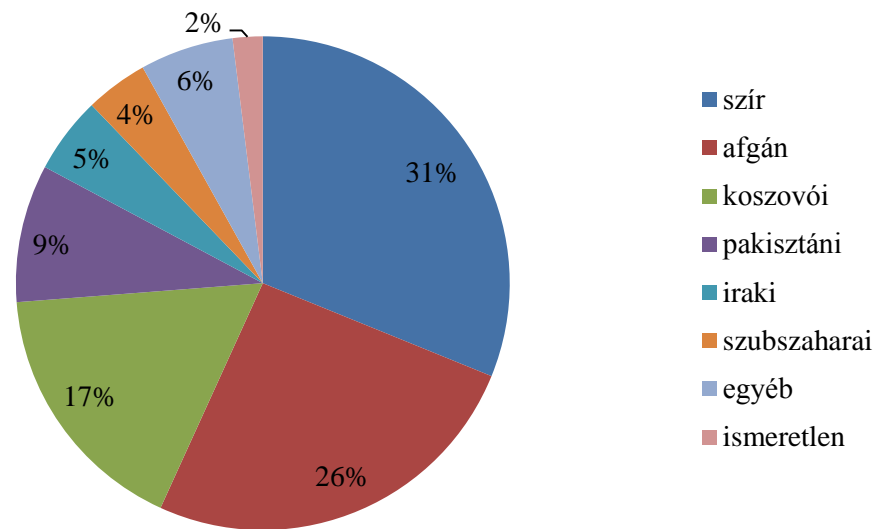
A regisztráltak korfájából (2. ábra) világosan látszik, hogy a férfiak túlsúlya a 15 év feletti körében fokozottan érvényesül. A fiatalabb korosztályok a nemi összetétel szempontjából kiegyenlítettebbek, de a szignifikáns férfitöbblet még esetükben is megfigyelhető.

2. ábra. A menedékkérők korfája nemek szerint

A vizsgált időszakban regisztrált menedékkérők között – saját bevallásuk alapján – a szír állampolgárok alkotják a legnagyobb csoportot (31,1%), őket az afgánok (25,7%) és koszovóiak (17,0%) követik. E három csoport adja a menedékkérők csaknem háromnegyedét (73,8%-át). A negyedik legnagyobb csoportot a pakisztáni állampolgárok (9,0%), az ötödiket pedig az irakiak (5,0%) adják. A szubszaharai afrikai államok állampolgárainak aránya a regisztráltak körében 4,1% (a földrajzi távolság és a jellemző migrációs útvonalak ismeretében még ezt az arányt is meglepően magasnak tarthatjuk), 6,1% egyéb állampolgárságú, 2% állampolgársága pedig ismeretlen. Ez utóbbi főleg a származási országok adminisztrációs és anyakönyvezési problémáira vezethető vissza: az ismeretlen állampolgárságúak a várhatónál nagyobb arányban (66,8%) származnak Szíriából vagy Afganisztánból, és jóval nagyobb arányban (50,1%) vannak köztük 18 évesnél fiatalabb gyerekek.

3. ábra. A menedékkérők megoszlása állampolgárság szerint

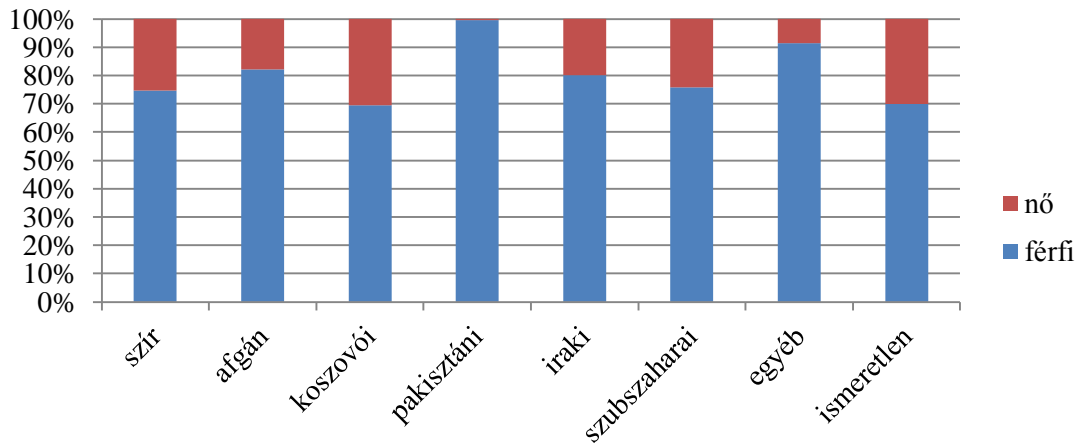
A különböző állampolgárságú csoportok életkori és nemi összetétele is jelentősen eltér. A férfiak aránya a pakisztáni állampolgárok körében jelentősen magasabb: a pakisztáni menedékkérők 99,6%-a férfi. Ugyancsak magasabb a férfiak aránya a főbb csoportokba nem tartozó, egyéb állampolgárok körében (91,4%). A nők aránya a koszovóiak körében a legmagasabb (30,5%), a szír állampolgárok között megközelítőleg minden negyedik nő, akárcsak a szubszaharai¹ országok állampolgárai körében, az irakiak közül minden ötödik, az afgánok között pedig 17,8% a nők aránya. A menedékkérők egészére vonatkozó férfifélt – különösen a fiatal férfiaké – az egyes származási csoportokban külön-külön is érvényesül, azaz egyetlen csoport nemi összetétele sem közelíti a globális 50-50 százalékos megoszlást.²

Az adatbázisban családi állapotra vonatkozó adatok nem álltak rendelkezésre, így csupán következtetni tudunk arra, hogy a menedékkérők mekkora hányadát teszik ki családok. Egyedülálló nők és a 15 évesnél fiatalabb kísérő nélküli kiskorúak meglehetősen ritkán bukkannak fel a menekültügyi rendszerben, ezért a nők és 15 évesnél fiatalabb gyerekek nagy valószínűséggel családokban érkeznek. De még ha azt feltételezzük is, hogy minden nagykorú nő házastársával érkezett, jelentős férfifélt marad a felnőtt korosztályban. A családok mindenképpen csak töredékét alkotják a menedékkérőknek, jellemzően fiatal, egyedülálló férfiakra van szó.

¹A Szaharától délre eső területek, korábbi nevén Fekete-Afrika.

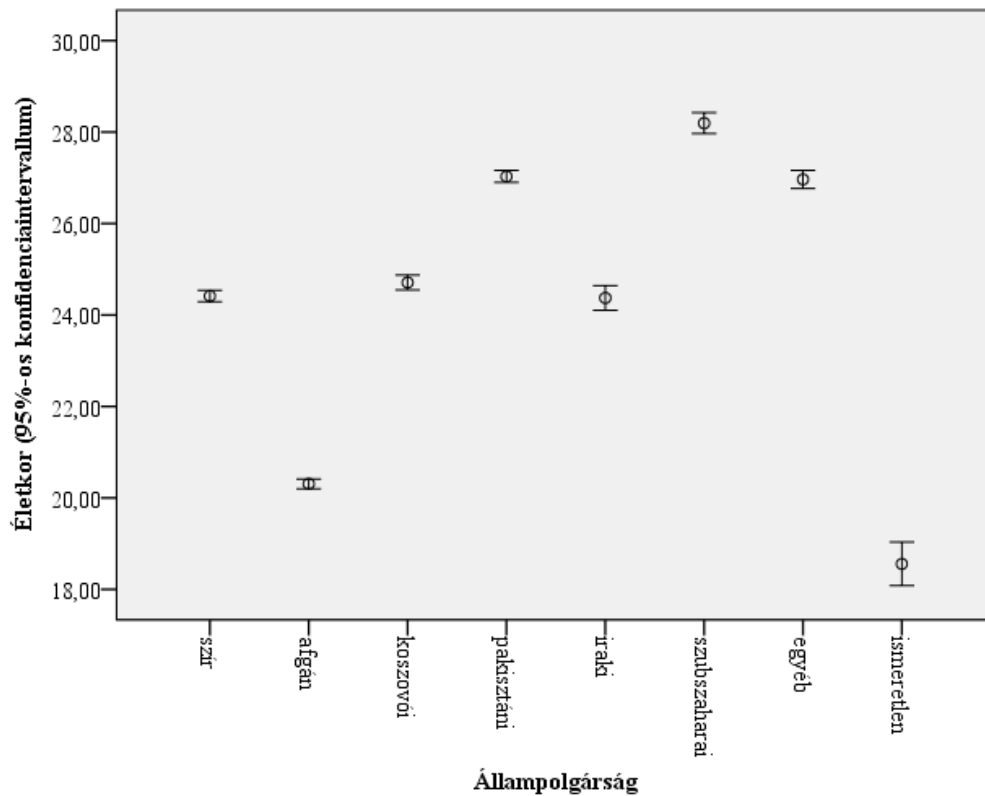
²A CIA World Factbook adatai szerint a főbb menedékkérő csoportok származási országaiban a férfi/nő arány a következő: Afganisztán 1,03; Irak 1,02; Kosovo 1,06; Pakisztán 1,06; Szíria 1,01. Forrás: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/> (utoljára megtekintve: 2015. október 2.)

4. ábra. A különböző állampolgárságú csoportok nemi megoszlása

Az átlagéletkort tekintve az ismeretlen állampolgárok a legfiatalabbak (18,6 év), őket az afgánok követik (20,3 év). A koszovóiak, szírek és irakiak megközelítőleg ugyanolyan idősök: ezekben a csoportokban rendre 24,7 év, 24,4 és 24,4 év az átlagos életkor. A három legidősebb csoport a szubszaharai afrikai (28,2 év), pakisztáni (27 év), illetve az egyéb állampolgárságúak csoportja (27 év).

5. ábra. Átlagos életkor állampolgárság szerint (95%-os konfidencia-intervallum)

A két legnagyobb (szír és afgán) állampolgársági csoportba tartozók születési helyét vizsgálva arra is választ kaphatunk, mennyire jellemző körükben a másodlagos migráció. Kérdés ugyanis, hogy a migránsok Magyarországra érkezésük előtt éltek-e az állampolgárságuk szerinti országon kívül is. Az adatok szerint a sírek túlnyomó többsége Szíriában is született (98,8%), a más országokban születettek aránya országonként nem haladja meg a 0,1%-ot. Ha csak az 5 évnél fiatalabbak korosztályát nézzük, a Szíriában születettek aránya 97,2%, de ekkor is csak egy ország részesedése nagyobb 1%-nál, ez pedig Törökország (1,5%).

A második legnagyobb csoportot alkotó afgánok esetében ennél magasabb arányban találunk olyanokat, akik más országokban születtek: 7,2%-uk Iránban, 1%-uk pedig Pakisztánban született. Az öt éven aluli afgán állampolgárságúak 17,5%-a született Iránban, és 2,2%-uk Törökországban. A többi államban születettek aránya nem jelentős. Az Afganisztánban születettek aránya 79,2% ebben a korcsoportban. *Az adatok alapján kijelenthető, hogy főleg az afgán állampolgárságú személyek esetében jellemző a másodlagos migráció, és joggal feltételezhetjük, hogy az 5 év alatti gyerekek egyötöde már iráni és törökországi településeken vagy menekülttáborokban született.*

A menedékkérőket még egy további szempontból is meg tudjuk vizsgálni: születési helyük alapján elkülöníthetjük azokat, akik nagyvárosokból származnak azoktól, akik máshonnan érkeznek. Az elemzést itt is csak a Szíriából és Afganisztánból származók esetében végeztük el. Nagyvárosnak tekintettük Szíriában Damaszkuszt, Homszt és Aleppót, Afganisztánban pedig Kabult, Kandahárt, Mazár-e Sarifot, illetve Herátot. Különösen a sírek körében magas azoknak az aránya, akik a fenti nagyvárosok egyikéből érkeznek (54,6%), az afgánok között ez az arány 27,8%.

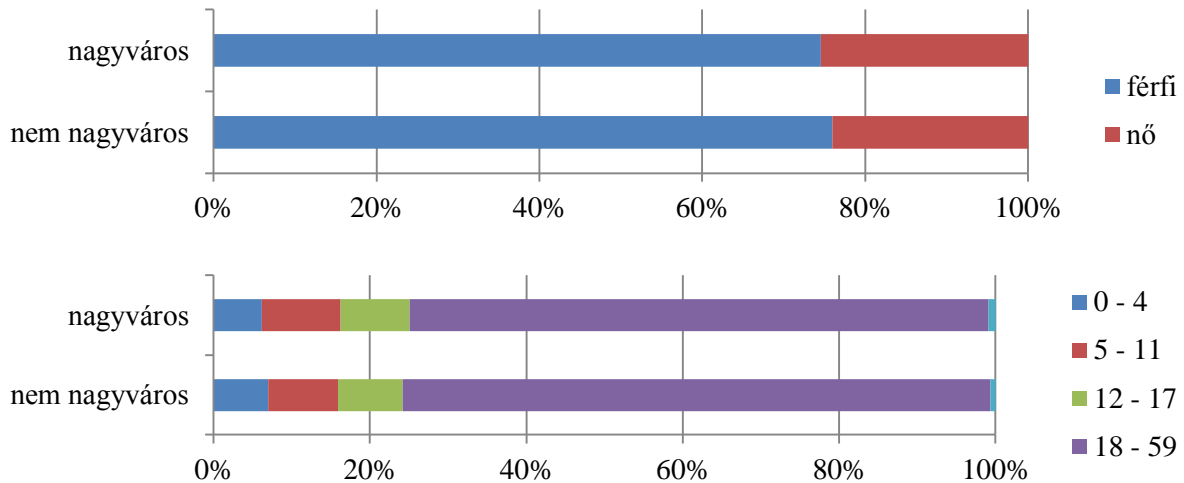
Markáns különbség mutatkozik a két csoport között a tekintetben is, hogy a menedékkérők mennyire reprezentálják a kibocsátó országok lakosságát településtípus szerint.³ Szíria lakossága közvetlenül a polgárháború kitörése előtti 2011-es népszámlálás szerint 21,377,000 fő volt. Damaszkuszban 1,414,913, Aleppóban 2,132,100, Homszban 652,609 ember élt, a három nagyváros lakossága az összlakosság 19,7 százalékát tette ki. Látható, hogy a Magyarországra érkező szír menedékkérők körében magasan túlreprezentáltak a nagyvárosokból származók, arányuk több mint két és félszerese a szíriai adatok alapján várhatóan. *Egyértelműen látszik, hogy a Magyarországra érkező sírek elsősorban a nagyvárosi lakosságból kerülnek ki.*

Afganisztán lakossága a 2013-ra vonatkozó népesség-előszámítás alapján 26,023,100 fő volt. Kabulban 3,414,100, Herátban 449,600, Kandahárban 409,700 és Mazár-e Sarif-ban 379,300 ember élt, együtt a lakosság 17,9 százaléka. Az afgánok körében szintén túlreprezentált a nagyvárosi lakosság, azonban messze nem olyan mértékben, mint a szíriaiak esetében.

³ A népességi adatok a <http://www.citypopulation.de> honlap adatai alapján készültek (utoljára megtekintve: 2015. szeptember 30.).

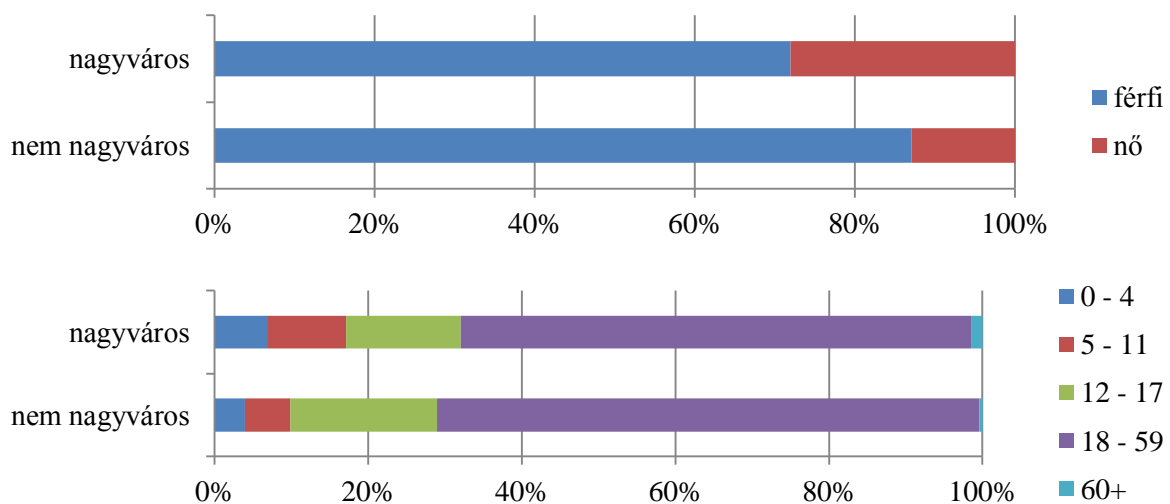
A szírek között a nagyvárosiak és a nem nagyvárosi születésűek sem nemi, sem életkori megoszlásukban nem különböznek jelentősen egymástól (6. ábra). A szírek között mindenütt többségben vannak a nagyvárosi születésűek, arányuk megközelítőleg állandó.

6. ábra. A szír nagyvárosi és nem nagyvárosi születésű menedékkérők nemi és életkori megoszlása

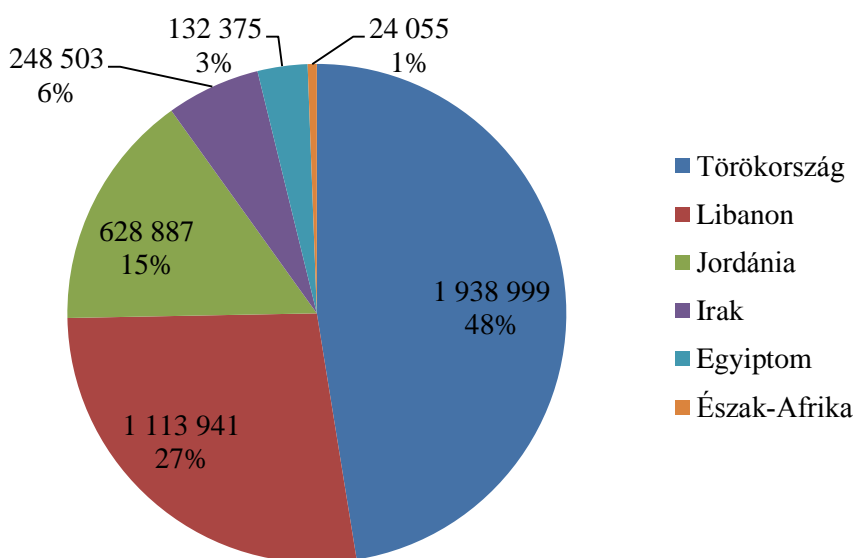
Az afgánok esetében a nagyvárosiak között a nem nagyvárosi születésűekhez képest magasabb a nők aránya, életkorukat tekintve pedig a nagyvárosban születettek között a 0-4, 5-11 és 60+ éves korcsoport jelentősen felülreprezentált. Tehát a nagyvárosi lakosságból nagyobb arányban kelnek útra családostok, a vidékieket az átlagnál is nagyobb arányban képviselik a fiatal, egyedülálló férfiak.

7. ábra. Az afgán nagyvárosi és nem nagyvárosi születésű menedékkérők nemi és életkori megoszlása

Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának (UNHCR) hivatalos statisztikái segítségével lehetőség van a Magyarországra érkező menedékkérők, és a Libanonban, Jordániában, Irakban, Egyiptomban és Törökországban regisztrált menekültek nemi és életkorbeli megoszlásának összehasonlítására.⁴ Az UNHCR összesen 4,086,760 szír menekültet tart számon. Ezek befogadó országok szerinti megoszlását mutatja a 8. ábra.

8. ábra. Az UNHCR által nyilvántartott menekültek befogadó országok szerinti megoszlása

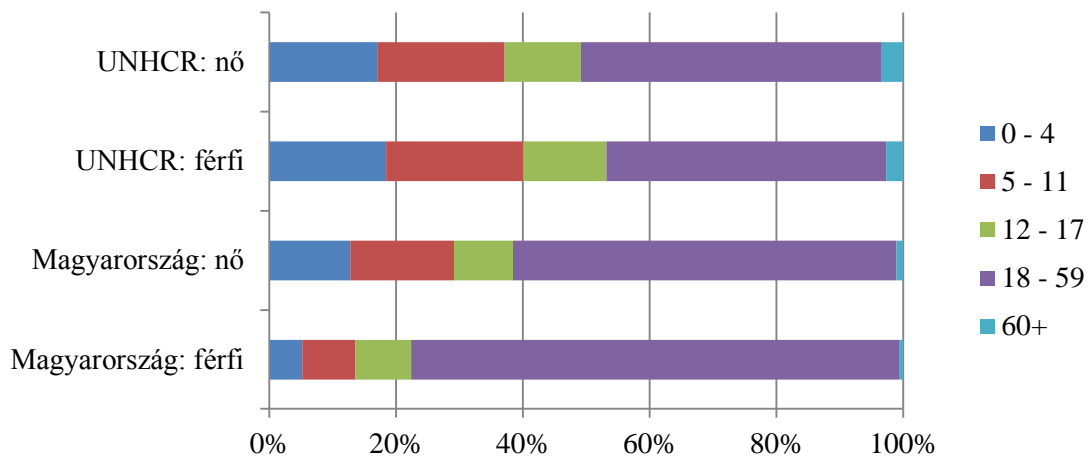

Az ezekben az országokban számon tartott szír menekültek között megközelítőleg azonos arányban vannak a férfiak és a nők. A férfiak aránya csak Irakban haladja meg jelentősebben a nőkéét, itt a férfiak adják a menekültek 56,6%-át. A legmagasabb férfi arány Irakon belül Szulejmánijában van, itt 59,2% a férfiak aránya. Ezzel szemben a Magyarországon összesen regisztráltak csaknem háromnegyede (74,8%-a) férfi.

Ugyancsak különbözik a magyarországi szír menedékkérők és az UNHCR által nyilvántartottak életkori összetétele. Mint a 9. ábrán látható, a közel-keleti államokban regisztrált szír menekültek között magasabb a 4 év alattiak és 5-11 évesek aránya, ezzel szemben a Magyarországon regisztráltak között sokkal nagyobb arányban találunk 18 és 59 év közöttieket, ami fokozottan igaz az ide érkező férfiakra. Mint fentebb láthattuk, a 18-59 éves korosztályon belül elsősorban a fiatalabbak, 30 év alattiak jönnek nagy számban. Az úton lévő szírek között tehát a közel-keleti menekülttáborokban tartózkodókhöz képest felülreprezentáltak a fiatal férfiak. Ugyanakkor az úton lévő nők körében a gyerekek (18 év alattiak) aránya csak néhány százalékponttal kevesebb, mint az UNHCR táborokban tartózkodó 18 évesnél fiatalabb nőké, a 18 évesnél fiatalabb férfiak (fiúk) esetében ez a különbség lényegesen nagyobb. Ezen adatok azt jelzik, hogy a menedékkérők zöme ugyan – valószínűleg egyedülálló – fiatal férfi, a nők körében viszont jóval magasabb a serdülő és gyerekkorú lányok aránya.

⁴ Az összehasonlításhoz a <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php> oldalon található adatokat használtuk (utoljára megtekintve: 2015. szeptember 25.).

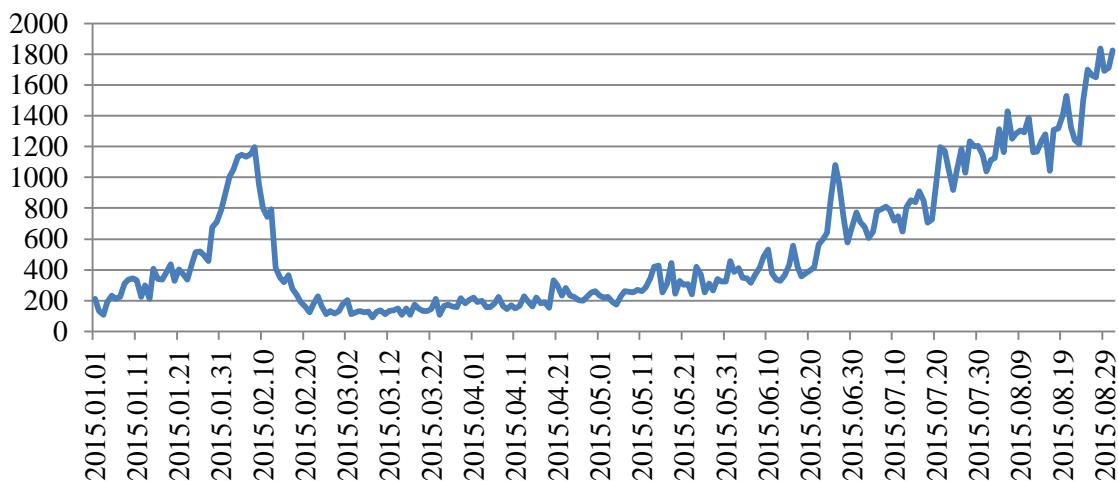
9. ábra. A Magyarországon regisztráltak és a közel-keleti országokban nyilvántartottak életkori megoszlása

1.1.2. A menedékkérők összetételének időbeli változásai

A 10. ábrán látható, hogy az egyes napokon hány főt regisztráltak. Látható, hogy először 2015 februárjának elején volt egy csúcs a regisztrációk számában, ezután pedig ugyanilyen ütemű visszaesés következett be. Ezt követően a menedékkérők száma lassú ütemben kezdett növekedni megközelítőleg 2015 júniusának közepéig, amikor a növekedés üteme megnőtt. A növekedés trendjének vizsgálatában mindenképpen érdemes elválasztani a 2015. februárig tartó időszakot az azt követő hónapoktól.

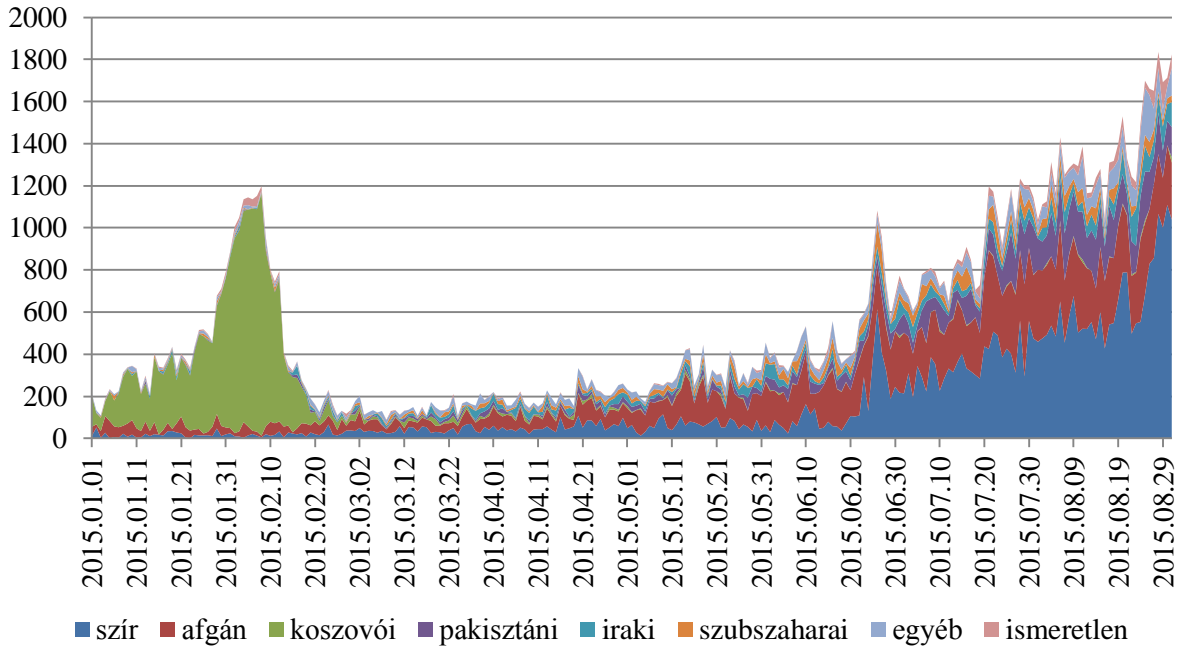
10. ábra. A naponta regisztráltak számának változása

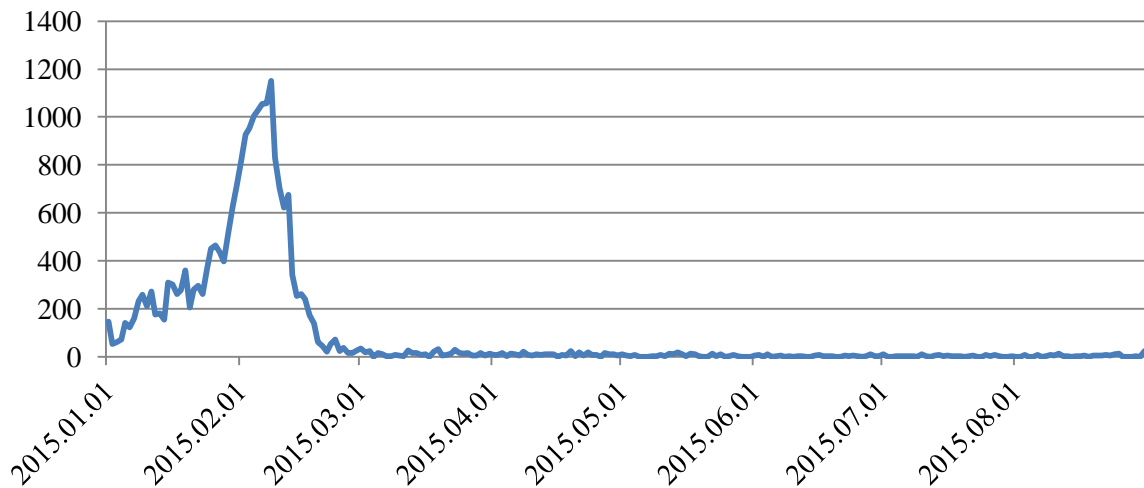
A 11. ábra a regisztrációk számának időbeli változását állampolgárság szerinti bontásban mutatja, amiből egyértelműen látszik, hogy az első időszakban (2015. februárig) a koszovói állampolgárok adták a regisztráltak zömét. Az ezt követő időszakban a koszovóiak száma már

elhanyagolható a más állampolgárokhoz képest. Ekkor már a sírek és afgánok alkotják a beérkező menedékkérők túlnyomó többségét.

11. ábra. A naponta regisztráltak száma állampolgárság szerint

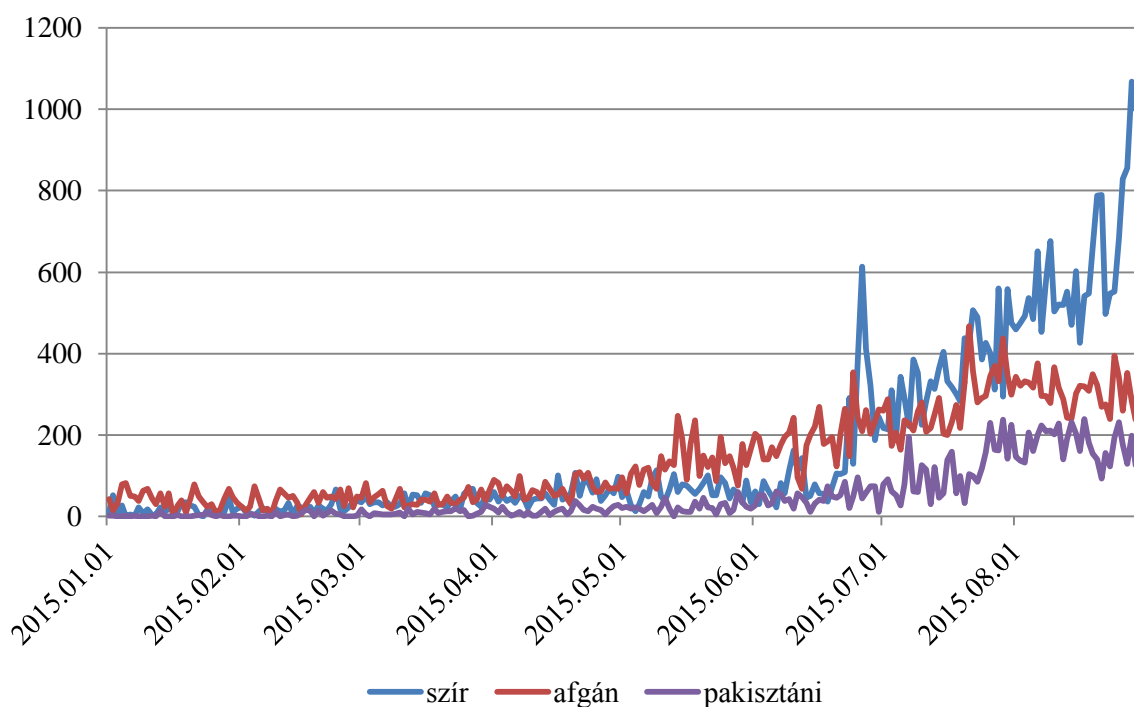
12. ábra. A koszovói állampolgárok számának változása

E két csoport az első négy hónapban még alig szerepelt a regisztráltak között, számuk a vizsgált időszak második felében kezdett megnőni. Ez különösen igaz a sírekre, akiknek száma június közepén kezdett nagy ütemben nőni, és hamarosan minden más csoportot maga mögött hagyott. A második legjelentősebb csoportot adó afgánok száma már korábban növekedésnek indult, de a növekedés üteme nem volt olyan jelentős, és bár folyamatosan gyorsult, augusztus elején megtört, és ebben a hónapban már inkább csökkenés volt

megfigyelhető az újonnan regisztráltak napi számában. A harmadik legnagyobb csoport, a pakisztániak elmaradnak az előbbieket mögött. Számuk július második felében nőtt meg valamelyest, de augusztusban az afgánokéhoz hasonlóan ez a növekedés is leállt. Nem látható világosan, hogy az afgán bevándorlás megtorpanása és a szír bevándorlás növekvő lendülete mennyiben hozható összefüggésbe a szír bevándorlók iránti nyitottságot kiemelten hangsúlyozó 2015 nyár végi német politikai nyilatkozatokkal, illetve az ezek által keltett várakozásokkal.

13. ábra. A szír, afgán és pakisztáni állampolgárok számának változása

1.1.3. A menekültügyi eljárások állása

A 2015. január 1. és augusztus 31. között regisztrált menedékkérők többségénél folyamatban volt a kérelem elbírálása augusztus 31-én. Körülbelül 40%-uk esetében megszüntették az eljárást, ez elsősorban az év elején érkezett koszovóiakat érinti. Az eljárás megszüntetése szinte minden esetben azt jelenti, hogy a kérelmező ismeretlen helyre távozott, valószínűleg továbbutazott az országból. Az ország elhagyásának időpontja és az eljárás megszüntetése között több hét is eltelhet, ezért a folyamatban lévő eljárások számából nem következtethetünk a ténylegesen az országban tartózkodók számára.

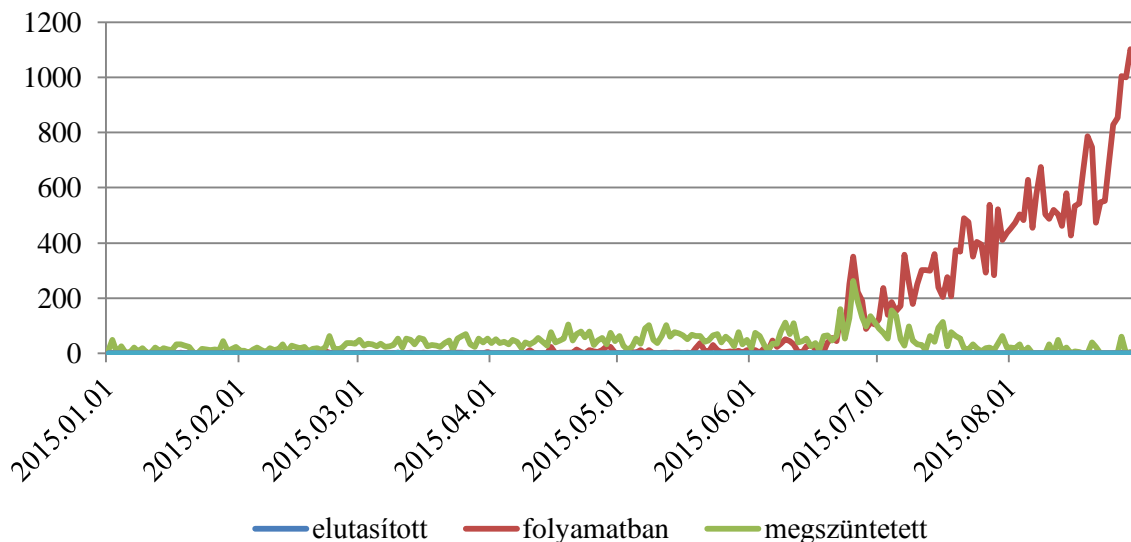
A vizsgált időszakban 1463 határozat született, túlnyomó többségük elutasító. A koszovóiak közül például senki sem kapott menekült vagy oltalmazott státust. A szírek és afgánok esetében 34 illetve 93 érdemi határozat született. *Az eljárás végét megváró szírek több mint fele részesült nemzetközi védelemben, az afgánoknak csupán 14 százaléka.*

1. táblázat. A menedékkérők megoszlása állampolgárság és az eljárásuk állapota szerint

	Eljárás állapota						Total
	befogadott	elutasított	folyamatban	megszüntetett	menekült	oltalmazott	
szír	0	15	31197	9883	6	13	41114
afgán	0	80	20915	12852	3	10	33860
koszovói	0	887	795	20726	0	0	22408
pakisztáni	1	95	9123	2691	0	0	11910
iraki	0	1	3962	2662	2	1	6628
szubszaharai	0	60	3234	2113	5	7	5419
egyéb	0	235	4772	3065	3	5	8080
ismeretlen	0	27	1960	593	3	4	2587
Total	1	1400	75958	54585	22	40	132006

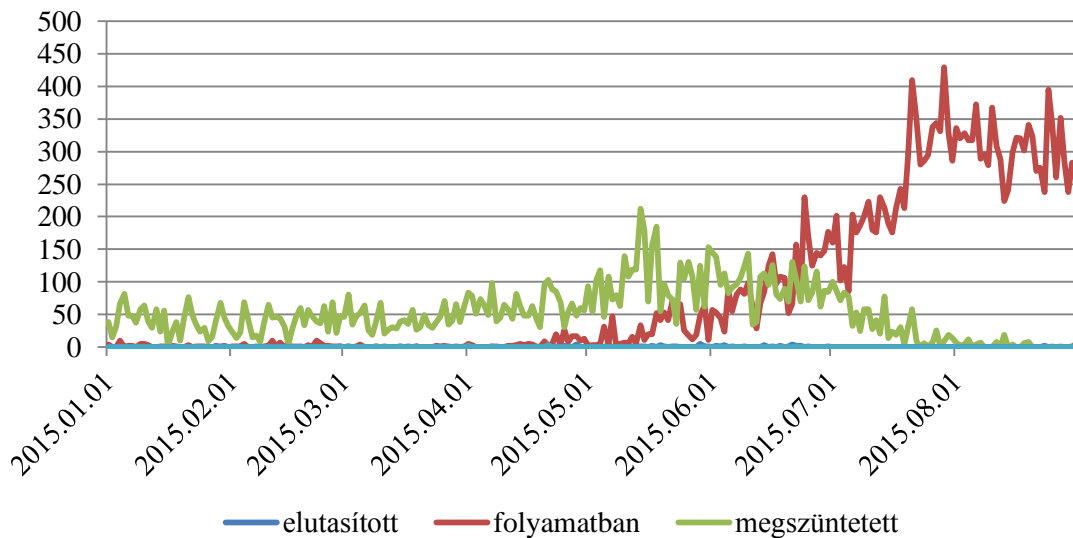
A 14. ábra a szír és afgán állampolgárok eljárásainak állapotát mutatja a regisztráció napja szerint. Ebből jól látható, hogy a szírek körében a folyamatban lévő eljárások rendkívül magas aránya abból következett, hogy számuk a nyár folyamán kezdett jelentősen növekedni, a júniustól érkezők eljárása még legtöbbször folyamatban volt a vizsgált időszak végén.

14. ábra. A szír állampolgárok eljárásának állapota a regisztráció dátuma szerint

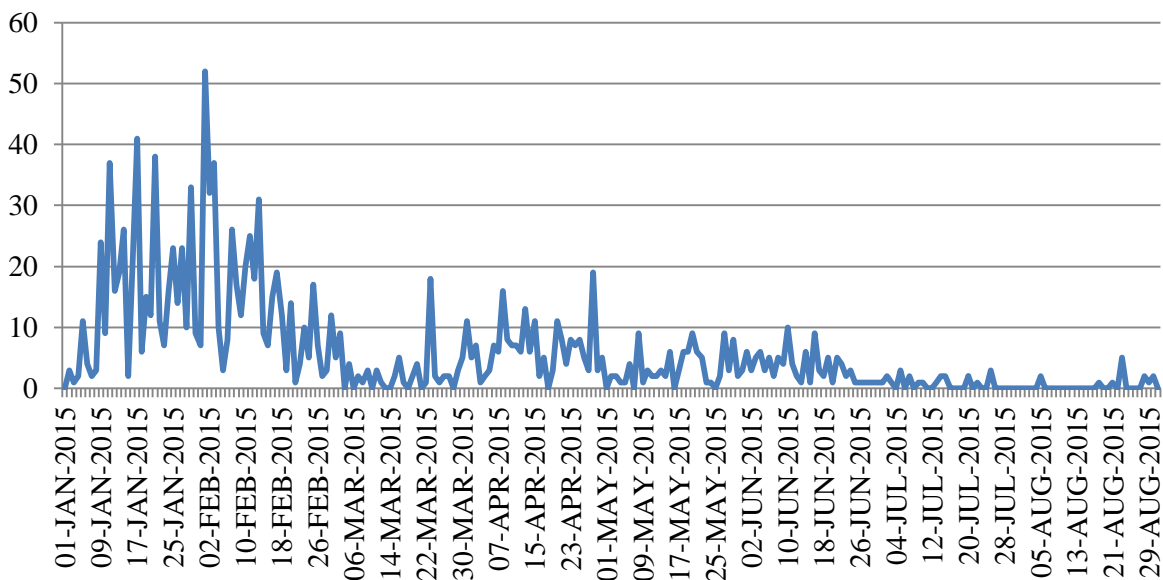
Az afgánok esetében hasonló mintázat figyelhető meg. Itt is a később érkezettek eljárásai alkotják a folyamatban lévő ügyek többségét, de nagyobb arányban figyelhetők meg az év eleje óta húzódó eljárások is.

15. ábra. Az afgán állampolgárok eljárásának állapota a regisztráció dátuma szerint

A menekültként és oltalmazottként való elismerések száma annyira alacsony a teljes esetszámhoz képest, hogy itt nem tudunk mintázatokra következtetni. Az elutasítások mintázatát elsősorban a februárig nagy számban regisztrált koszovói menedékkérők számának alakulása magyarázza (16. ábra).

16. ábra. Elutasított kérelmek száma a regisztráció dátuma szerint

Végezetül fontos hangsúlyoznunk, hogy a fenti elemzésben szereplő adatok ügyfélforgalmi (*flow*) adatok, tehát az egy adott időpontban menedékkérőként az országban tartózkodók számára (*stock*) nem következtethetünk belőlük. Általános tapasztalat – és közvetve a fenti elemzésekből is láthatjuk – hogy a Magyarországon regisztrált menedékkérők túlnyomó

többsége nem maradt tartósan az országban; a regisztrációt követő néhány napon vagy legfeljebb néhány héten belül továbbutazott.

Az UNHCR budapesti irodája által közölt adatok szerint 2015. augusztus 25-én összesen 2357 fő tartózkodott a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal által működtetett befogadó állomásokon, és további legfeljebb 50 fő menekültügyi őrizetben. A befogadó állomásokon a vizsgált időszakban nagyon nagy volt a fluktuáció, az egy fő által átlagosan eltöltött idő néhány napra csökkent a vizsgált időszak végére. Még ha valószínűsítjük is, hogy voltak olyanok, akik magánzálláson éltek kérelmezőként, illetve, hogy a nemzetközi védelemben részesített 62 fő egy része is elhagyta már a befogadó állomásokat, de még az országban tartózkodott, *az elemzésben szereplő személyek közül legfeljebb két és fél ezren tartózkodtak rendezett körülmények között Magyarországon, ami a teljes vizsgált sokaság kevesebb, mint 2 százaléka.*